

OCCURRENCE, EVENT, STATE AND SITUATION AS BASIC PHENOMENAS IN THE FIELD OF ECONOMY, CRIMINALISTICS, SOCIAL AND FORENSIC SCIENCE

Roman Rak¹

Abstract

The paper deals with the basic concepts of safety, which are necessary in the analysis and management of risks in any area of human professional activity. In every such field we encounter the terms phenomenon, action, event, state and situation. The concepts follow each other very closely, logically, but we still use them incorrectly in practice or do not even know them. The paper summarizes or defines the generally valid characteristics of the above entities, gives examples. These entities are then key in defining the various threats, assessing the frequency (probability) of their occurrence and their impacts (in the form of damage or injury). In other words, we can prioritize various risks in the areas of security, economics, social, political impact, criminology and other sciences, dealing with the issue retrospectively, etc.

Keywords

Security, Phenomenon, Event, Action, State, Situation

I. Úvod

Bezpečí je stav, kdy se daný subjekt necítí ničím ohrožen, nehrozí mu žádná škoda či újma. Bezpečnost je pak proces, zajištění tohoto bezpečí. Nutno podotknout, že pojem bezpečí je velice subjektivní a každý subjekt, na základě svých zkušeností, znalostí a v neposlední řadě i pocitů vnímá zcela jinak. Žijeme ve velmi dynamické době, plné nejrozmanitějších nebezpečí. Bezpečností se de facto dnes zabývá každá instituce, firma, stát, organizace atd. a v neposlední řadě i jedinec. Bezpečnost se tak týká všech oborů lidských činností. V bezpečnosti existuje celá řada termínů, které jsou však vnímány různými subjekty zcela rozdílně, někdy i mimo jejich skutečnou podstatu. Vznikají pak nedorozumění, často pak i závažné chyby, které vyústí do nebezpečných situací. Cílem tohoto příspěvku je teoretické vysvětlení pojmů, jejich definic a obsahů, jako jsou jev, událost, mimořádná událost, děj, bezpečnostní událost, stav, situace, bezpečnostní situace, mimořádná situace, operativní situace, model bezpečnostní situace, problémová situace. Klíčové jsou pojmy jev, událost, děj, stav a situace, které nutně potřebujeme znát a pochopit pro analýzu hrozeb, ocenění rizik, ze kterých pak vznikají různé typy situací, mající vztah k bezpečnosti.

II. Jev (Occurrence, effect)

Jevem se rozumí **souhrn skutečností zobrazujících ucelenou nebo uceleně popsanou část objektivní reality** (Tichý, 2006, s. 8). Jev souvisí s hmotou (nebo jejími projevy) nebo s vědomím, případně s obojím.

Jev je úkaz, který je výsledkem procesů. Je popsán souborem vlastností, parametrů a souřadnic, který se za stejných (podobných) podmínek vždy (opakovaně) uskuteční. (Procházková, 2013, s. 46).

¹ The College of Regional Development and Banking Institute - AMBIS, a.s., Department of Security and Law, Lindnerova 1, 180 00 Prague, Czech Republic, E-mail: Rak.Roman@seznam.cz

Jev – je to jakákoliv entita související s určitým objektem, kterou lze zjistit existujícími prostředky (pozorováním, měřením). Jev je spojen s procesem probíhajícím na objektu nebo v objektu – je to vlastně projev objektu (Janíček 2007, s. 29).

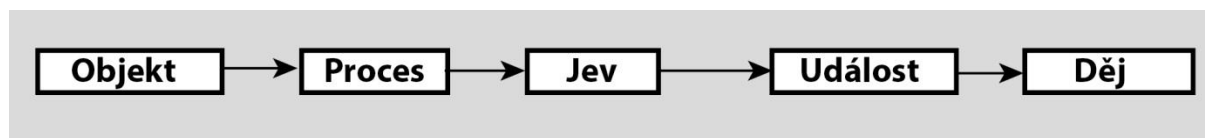
Jev, který se může změnit v negativní událost a způsobit tím škodu nebo újmu, je hrozba.

Příklad: *Projevem hmoty je např. gravitace, radioaktivita, hmotnost, hustota, teplota, pevnost materiálu apod., projevem vědomí je např. vztah člověka k ekologii, politice, náboženství, citlivost organismu na vlhkost, teplotu apod.*

Každý jev má svoji **podstatu** vyjadřující souhrn jeho vlastností (podstatou jevu „vítr“ je sluneční záření, atmosféra, členitost krajiny; podstatou jevu „inflace“ je výkonnost národního hospodářství, světové a lokální ceny; podstatou jevu dopravní nehoda jsou technické vlastnosti dopravního prostředku, dopravní cesty, řidiče/pilota/kapitána lodi apod., atmosférické jevy, podstatou jevu „Výtržnosti na fotbalovém stadionu“ je např. umístění fotbalových týmů v herní tabulce, rivalita, agresivita fanoušků, zabezpečení fotbalového stadionu, národnost hrajících týmů, vnější společenské, politické okolnosti apod.). Jevy mohou být (často jsou) závislé na čase. Takový jev by mohl být označován za děj, avšak to by bylo z mnoha důvodů nevhodné. Argumentem projevu jevů nemusí být totiž vždy čas, ale i jiná veličina popisující polohu děje v prostoru nebo i zcela nefyzikální veličina – například organizační prvek ve výrobním procesu (Tichý 2006, s. 8).

Jestliže se jev může opakovat nebo může mít několik různých podob, a to v čase nebo v prostoru (nebo v obojím), považuje se jedno opakování nebo jedna z podob za **realizaci jevu**. Průběh realizace jevu v čase nebo prostoru lze v obecném případě popsat spojitou nebo nespojitou veličinou, popř. funkcí. Popis jevu může být analytický – odvozený od známé podstaty jevu, nebo empirický – odvozený z pozorování jevu, ze zkušenosti nebo z jiných vstupních údajů (Augustin, Odler, 2013, s. 58).

Obrazek 1 Objekty a procesy objektivně podmiňují jevy. Praktický výskyt teoretického jevu se nazývá událost. Pokud se v časovém úseku (období) projevuje v časové posloupnosti více různých událostí, hovoříme o ději. Objekt, proces, jev, událost i děj se mohou vztahovat k bezpečnosti, v pozitivním i negativním smyslu slova

Zdroj: autor, vlastní

Jevy se formálně popisují verbálně nebo matematicky. Matematické popisy jsou obvykle realizovatelné u přírodních a technických, popřípadě ekonomických oborů, u složitějších společenských oborů zpravidla neexistují žádné matematické modely a pak popis jevu bývá verbální (Rak a Kopencová, 2020, s. 14).

U jevů se obvykle popisuje:

- a) jejich výskyt (ano/ne),
- b) mohutnost, intenzita, vyjádřená různými veličinami podle jejich povahy (např. teplota ovzduší, rychlost vozidla, síla zemětřesení (Richterova stupnice), počet zaměstnanců v organizaci apod.²).

Pojem jev je důležitý z hlediska analýzy bezpečnostních rizik. Při analýze bereme v úvahu všechny objekty a jevy, které jsou teoreticky k dispozici a které mohou v libovolné kombinaci nastat, a mít negativní dopady. Pokud takovéto negativní jevy nastanou, dochází

² Intenzitu větru můžeme popsat jako bezvětří, vánek, vichřice, tornádo nebo jako poryvy apod.

k bezpečnostním událostem, ze kterých pak vyplývají reálné hrozby, nebezpečí. Českým synonymem pro *jev* jsou slova *úkaz* (přírodní, společenský apod.), nebo *efekt*. Jev může, ale nemusí, nastat. Pokud jev nastane, hovoříme o události. Jev můžeme chápat jako „to“, „co se může stát“, událost pak „to“, „co se stalo“.

Tabulka 1. Při práci s vybranými entitami, jako jsou jev, stav, situace, proces, událost, děj si musíme vždy velmi dobře uvědomit jejich časové trvání, tj. zda se jedná o konkrétní časový okamžik, nebo určitý časový interval. Jednak si dobře uvědomíme podstatu věci, jednak se budeme lépe a srozumitelněji umět vyjadřovat. V odborné literatuře je řada chybných či nepřesných definic bezpečnostních termínů právě proto, že jejich autorům unikl časový pohled na entitu; tedy zda se jedná o entitu vždy jen statickou, či dynamickou. Statické entity si můžeme představit jako entity dynamické, ale zastavené v konkrétním čase, jako např. fotografický snímek

Časový pohled na entitu		
	statický	dynamický
	(v jediný časový okamžik, v konkrétním čase)	(v určitém časovém intervalu, od-do)
Entita	Jev	Proces
	Stav	Událost
	Situace	Děj

Zdroj: autor, vlastní

III. Událost (Event)

Výskyt realizace jevu, popř. výskyt jednotlivých realizací několika jevů současně anebo v témže místě prostoru se označuje jako událost (Tichý 2006, s. 9).

Událost může být definována:

- **bodem** – např. vítr foukal rychlostí 20 m/s; vozidlo narazilo do překážky rychlostí 60 km/h.
- **intervalem** – např. rychlost větru byla větší 25 m/s; vozidlo narazilo do překážky rychlostí mezi 20-30 m/s.

Zásadní rozdíl mezi jevem a událostí můžeme shrnout takto. Jevy a jejich výskyty (četnost, intenzita) jsou teoretickou záležitostí (tj. jsou určitými objekty vhodnými pro bezpečnostní analýzu, resp. analýzu rizik), které prakticky analyzujeme, vyhodnocujeme a následně řešíme pro zajištění bezpečnosti (Hajdukova, 2016, 27). Událost je naopak již reálná, praktická skutečnost, která již nastala (v určitém prostoru, čase) a kterou musíme řešit, ideálně pomocí krizových scénářů, postupů, jež byly na základě analýzy rizik detailně rozpracovány a připraveny právě pro úspěšné zvládnutí nepříznivé události (Koraus, Dobrovic, Polak, a Backa, 2019, 325).

Tabulka 2 Příklady jevů a událostí

Jev	Událost
Var kapaliny	Při teplotě 100 st. Celsia (při normálním atmosférickém tlaku) se voda dostala do objemového varu a došlo k intenzivnímu vypařování, následně k destrukci varné nádoby, jež neodpovídala konstrukčním požadavkům uživatele.
Členitost rezervace krajinné	Na rozsáhlém prostoru chráněné krajinné rezervace došlo k požáru, jehož hašení bylo značně zpožděno nasazením odpovídající techniky, kterou nebylo jednoduché do dané oblasti přivést.
Profylaktická kontrola brzdového systému rychlíkové soupravy	V důsledku absence profylaktických kontrol nebylo možné odhalit opotřebenosti brzdových bubnů a následně došlo k selhání brzdového systému a k přejetí červeného návěstidla, načež následovala srážka s protijedoucím vlakem.
Přivalová povodeň	Velmi silná bouřka zasáhla oblast Malé Fatry, která přinesla do obce Vrátna intenzivní srážky, které vyvolaly přivalovou povodeň. Celá událost se odehrála

	včera 21. 7. 2015 ve večerních hodinách a záchranáři při ní museli evakuovat až 120 lidí.
Nevhodně zabezpečený přístup k datům	Důvěrné informace o více než 400 000 klientech získali zatím neznámí hackeři v italské pobočce UniCredit banky. Je to jeden z největších kybernetických útoků cílených na banku v Evropě a vůbec největší v Itálii (Obří kybernetický útok 2017)
Agresivita fanoušků	Při fotbalovém zápase na stadionu Slávie dne 23. 6. 2016 došlo k výtržnostem agresivních fanoušků ze zahraničí, při kterých bylo lehce zraněno 18 osob, 2 osoby těžce.
Teroristický útok nožem ve veřejném prostoru	Bojovník Islámského státu zaútočil nožem na pláži v egyptské Hurghadě na cizinky. Dvě podlehly okamžitě, třetí o týden později v nemocnici. Dalších tři ženy byly vážně zraněny.
Teroristický útok pomocí vozidla ve veřejném prostoru	14. července 2016 přibližně ve 22:40 hodin SELČ se v jihofrancouzském městě Nice uskutečnil teroristický útok, když do davu lidí oslavujících státní svátek Dobytí Bastily najel těžký nákladní vůz. Událost se odehrála na Promenade des Anglais, odkud toho večera účastníci oslav pozorovali ohňostroj. Atentát si vyžádal 87 mrtvých a více než 400 zraněných. Ke konci útoku se rozpoutala přestřelka mezi řidičem vozu a policií, při níž pachatel zločinu zahynul (Zprávy 2016).

Zdroj: autor, vlastní

Každá událost může nabývat těchto 3 stavů:

- příznivá událost.
- nepříznivá událost.
- neutrální událost.

Charakter události je zpravidla subjektivní. V praxi můžeme konstatovat, že událost příznivá pro určitý subjekt (osobu, instituci apod.) je nepříznivá pro jiný subjekt a dalšímu subjektu dokonce lhostejná.

Obrázek 2 Vysvětluje pojmy jev, událost a děj. Jev je záležitost teoretická, událost je praktické, reálné naplnění jevu. Děj je zřetězení po sobě jdoucích událostí. Obrázek vysvětluje vznik děje, při kterém se vytvořila kolona vozidel

Zdroj: autor, vlastní

Události též můžeme členit na události:

- nežádoucí.
- nepravděpodobné.

- nepředvídatelné.
- iniciační.
- očekávané.
- mimořádné.

Nežádoucí událost (*Undesirable event*)

Nežádoucí událost je taková událost, jejíž dopady neodpovídají našim zájmům, představám, požadavkům. V souvislosti s bezpečností **je nežádoucí událost** taková událost, jejíž dopady způsobují na chráněném objektu (procesu, zájmu) škody nebo újmy.

Nepravděpodobná událost (*Unexpected event*)

Událost, která je neočekávaná na základě provedené analýzy rizik na stanovené hladině věrohodnosti (Procházková 2010, s. 102).

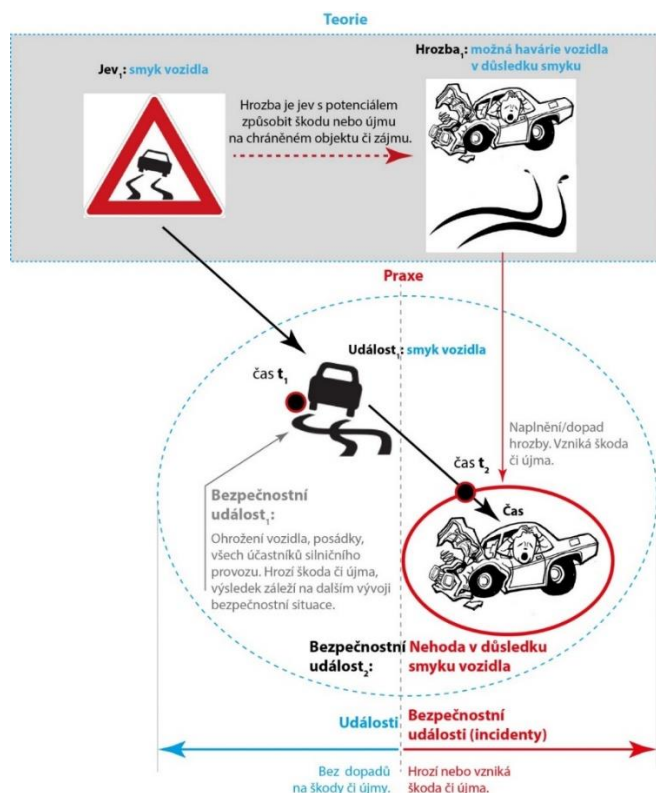
Nepředvídatelná událost (*Unforeseen event*)

Nepravděpodobná událost, kterou nelze identifikovat na základě provedené analýzy rizik na stanovené hladině věrohodnosti (Procházková 2010, s. 102).

Iniciační událost (*Initiating/Trigger event*)

Iniciační (spouštěcí) událost je událost, nebo řetězec či souběh propojených škodlivých událostí, které odstartují hrozbu (upraveno dle (Procházková 2010, s. 102)). Jiná odborná literatura používá synonymní pojem agent hrozby (původce, příčina, iniciátor apod.), který spustí, aktivuje či iniciuje hrozbu.

Obrázek 3 Na obrázku jsou znázorněny dvě časově po sobě jdoucí události, tedy nehodový děj. Smyk vozidla a nehodu vozidla v důsledku smyku chápeme jako bezpečnostní události. Při smyku dochází k ohrožení vozidla a jeho posádky, takže řidič by měl reagovat tak, aby nedošlo následně k žádným škodám či újmám. To se mu však díky okolnostem nepodařilo, takže srážkou vznikají škody a újmy (zranění osob)

Zdroj: autor, vlastní

Očekávaná událost (*Expected/Anticipated event*)

Očekávaná událost je událost, jejíž výskyt je očekáván v určitém časovém intervalu na základě provedené analýzy rizik na stanovené hladině věrohodnosti (Procházková 2010, s. 103).

Mimořádná událost (*Extraordinary event*)

Mimořádná událost v obecném smyslu slova je událost, která je spojená s neočekávaným a často neočekávatelným zlomem, zvratem v podmínkách existence systému objektů, skokem v jeho kvalitativním vývoji. Je to vychýlení z normální dynamické rovnováhy (energetické, hmotnostní, informační, strukturální, společenské, politické apod.). Při mimořádné události dochází k nežádoucímu uvolňování kumulovaných hmot, energií, narušení informačních toků, strukturálním změnám v systému objektů, politické a společenské nestabilitě apod.). Dochází při tom k destrukci systému objektů, k narušení funkčnosti, hranic odolnosti, jeho tvaru a obsahu apod. doposud neobvyklou, tedy mimořádnou intenzitou události. Při mimořádné události dochází k ničení společenských, materiálních, kulturních, energetických, ekologických a dalších hodnot. Projevuje se pokles kvality vztahů mezi objekty (prvky) systému až po jeho dezintegraci, dochází ke znehodnocení funkčních systémů až po úplnou destrukci jejich objektů, prvků (Buzalka, Blažek 2011, s. 37).

Mimořádná událost v užším slova smyslu (z pohledu státu, definovaná zákonem č. 239/2000 Sb.) je škodlivé působení sil a jevů vyvolaných činností člověka, přírodními vlivy, a také havárie, které ohrožují život, zdraví, majetek nebo životní prostředí a vyžadují provedení záchranných a likvidačních prací. Mimořádná událost je škodlivé působení sil a jevů vyvolaných činností člověka, přírodními vlivy a také havárie, které ohrožují život, zdraví, majetek nebo životní prostředí a vyžadují provedení záchranných a likvidačních prací (Procházková 2010, s. 103). Mimořádná událost je událost nebo situace vzniklá v určitém prostředí v důsledku živelné pohromy, havárie, nezákonnou činností, ohrožením kritické infrastruktury, nákazami, ohrožením vnitřní bezpečnosti a ekonomiky, která je řešena obvyklým způsobem orgány a složkami bezpečnostního systému podle zvláštních právních předpisů. Pod tímto pojmem je v současných právních předpisech ČR uváděna řada pojmů, jako jsou např. mimořádná situace, nouzová situace, pohroma, katastrofa, havárie (Mamojka a Müllerova, 2015).

Tabulka 3 Klasifikace mimořádných událostí podle Světové zdravotnické organizace (WHO)

Přírodní klimatické mimořádné události (voda, oheň, zem, vzduch)		Antropogenní (socio-ekonomické) mimořádné události	
		Vojenský konflikt	Civilizační katastrofy
Tektonické (zemětřesení)	Topologické	Vojensko-politického charakteru v době míru	- doprava
- požáry	- povodně	- náhodný jaderný úder	- průmysl
- sesuvy	- sesuvy půdy	- pád jaderného nosiče	- vodní stavby
- tsunami	- laviny	- národnostní konflikty	- toxické odpady
- hladomor		- teroristická a diverzní činnost	- velké požáry
- epidemie		- imigrační vlny	- jaderná energetiky
	Meteorologické		- kritická infrastruktura (blackouty) atd.
Telurické (sopečné)	- cyklony		
- bahnotok	- extrémní horko,		
- sopečné povodně	sucho		
- Horká	- mrazy		
- sopečná mračna	- krupobití		
- k	- přivalové deště apod.		

Zdroj: (Pastuchová-Neumannová 2017, s. 11)

Mimořádná událost je nenadálý, částečně nebo zcela neovládaný, časově a prostorově ohraničený děj, který vznikl v souvislosti s provozem technických zařízení, působením živelních pohrom, havárií, neopatrným zacházením s nebezpečnými látkami, epidemiemi nebo jiným nebezpečím, které ohrožuje životy nebo zdraví lidí, značné majetkové hodnoty nebo životní prostředí (Novotný 2000, s. 104). **Mimořádná událost** je v odborné literatuře často používána jako obecné označení pro pojmy **katastrofa** (*catastrophe*), **krize** (*crisis*), **krizová situace** (*crisis situation*), **neštěstí** (*accident*), **pohroma** (*disaster*) případně **stav nouze – tíseň** (*emergency*).

Bezpečnostní událost (*Security event, incident*)

Bezpečnostní událost (incident) je proces, který se připravuje, vzniká, má svůj průběh a zaniká a který má za následek vznik bezpečnostní situace. Bezpečnostní subjekty pak řeší vzniklou situaci s cílem objasnit relevantní incident. Jde o děj, který se obvykle stal v minulosti, ale může jít o děj, který se připravuje, probíhá nebo který se utajuje. Vyznačuje se svými prvky, které ji determinují a specifikují. Klasifikaci bezpečnostních incidentů lze provádět podle řady kritérií. Specifikace, resp. konkrétní určení o jaký druh bezpečnostního incidentu se jedná, ovlivňuje vznik konkrétního druhu a zabezpečení specifických činností bezpečnostních subjektů, které jsou do těchto činností nasazené (Odlerova, 2017, 2015). Bezpečnostní událost je objektivní právní skutečnost. Událost je nezávislá na lidské vůli a právo s ní spojuje určité právní následky (živelné události, působení přírodních zákonitostí, výsledky biologických procesů). Specifickou právní událostí je plynutí času. Zvláště kvalifikovaným případem události, je tzv. vis maior (vyšší moc). Události jako objektivně právní skutečnosti jsou převážně právně významné jen ve spojitosti se subjektivními skutečnostmi).

Bezpečnostní událost můžeme též definovat jako událost, v jejímž důsledku vznikají nebo mohou vznikat škody nebo újmy na chráněném objektu či zájmu. Stav bezpečí se vychyluje směrem k nebezpečí.

Obrázek 4 Grafické znázornění základních faktorů mimořádné události

Zdroj: autor, vlastní

V širším slova smyslu synonymem pojmu bezpečnostní událost je pojem **incident**, který se běžně používá v anglofonní literatuře. V užším slova **smyslu incident je událost, při které vzniká nebo může vzniknout škoda nebo újma na chráněném objektu či zájmu, a která byla iniciována člověkem nebo jím vytvořenými artefakty**. Ne každou bezpečnostní událost nazýváme v praxi incidentem. Události, které jsou způsobeny přírodními nebo méně často společenskými silami, obvykle v občanském životě nazýváme pohroma. Někteří autoři, jako např. doc. Procházková, pojmem pohroma nazývají jakoukoliv bezpečnostní událost. S pojmem incident se můžeme setkat i při kategorizaci následků bezpečnostních událostí, které jsou podle rozsahu dopadů členěny na nehody, havárie, závažné havárie, pohromy a katastrofy. Slovo incident je anglickým překladem nejnižšího stupně dopadů bezpečnostní události, v českém jazyce označované slovem „nehoda“.

Každá bezpečnostní (mimořádná událost) má tyto charakteristické determinanty (Šimák 2015, s. 47-48):

- **Riziko vzniku bezpečnostní (mimořádné) události** – míra pravděpodobnosti a možných důsledků realizace hrozby (nebezpečí).
- **Příčina vzniku bezpečnostní (mimořádné) události** – subjekt, objekt, či proces, který svým působením spouští hrozbu, v důsledku které vzniká bezpečnostní (mimořádná událost). Synonymem příčiny jsou pojmy agent hrozby, zdroj, původce, iniciátor, aktér hrozby.
- **Důsledek (dopad) vzniku bezpečnostní (mimořádné) události** – je taková změna skutečnosti, která způsobí narušení funkčnosti objektů, procesů, či dokonce jejich zásadní změnu, případně takovou změnu jejich existence, kde původní jevy a procesy zanikají. Pro vlastníka objektů či procesů vznikají škody nebo újmy.
- **Čas vzniku bezpečnostní (mimořádné) události** – vyjadřuje konkrétní časové určení vzniku události, rychlost a tempo změn, které způsobily bezpečnostní (mimořádnou) událost anebo změn způsobených bezpečnostní (mimořádnou) událostí. Od stanovení času vzniku bezpečnostní (mimořádné) události se odvíjejí časy přijímaných opatření bezpečnostním managementem. Kvantitativní změny, které způsobily vznik bezpečnostní (mimořádné) události, mohou probíhat:
 - velmi pomalu, postupně,
 - okamžitou změnou, náhlým zvratem.
- **Doba trvání bezpečnostní (mimořádné) události** – vymezuje období od času vzniku bezpečnostní (mimořádné) události, během kterého působí destrukční síly, s následkem negativních změn, během jejich zastavení, ukončení nebo odeznění a možného přijetí opatření na odstraňování následků bezpečnostní (mimořádné) události. Na zařazení bezpečnostních (mimořádných) událostí do jednotlivých skupin (kategorií délky časového průběhu události) neexistuje žádná norma, ale posuzuje se jednotlivě každý příklad a zařazuje se do jedné z těchto skupin:
 - krátkodobá bezpečnostní (mimořádná) událost,
 - střednědobá bezpečnostní (mimořádná) událost,
 - dlouhodobá bezpečnostní (mimořádná) událost.
- **Doba vzniku bezpečnostní (mimořádné) události** – vymezuje denní a roční dobu vzniku bezpečnostní (mimořádné) události, která mimo jiné charakterizuje světelné, povětrnostní, klimatické podmínky této události, jež pak mají zásadní vliv na vybrané metody, nástroje, technologie a procesy řešení použité zásahovými (bezpečnostními) složkami. Z tohoto pohledu v jednotlivých případech událostí zohledňujeme:

- den,
- noc,
- roční období,
- další specifčnosti ročního období (mimořádná sucha, záplavy, rizika požárů atd.).
- **Prostor (místo) vzniku bezpečnostní (mimořádné) události** – vymezuje geografické, urbanistické, výškové (hloubkové – podzemní, podvodní, jeskynní, důlní atd.), velikostní, prostorové a jiné souvztažné podmínky a předpoklady vzniku a průběhu bezpečnostní (mimořádné) události, jež mohou být:
 - ohraničené venkovními podmínkami,
 - limitované vnitřními podmínkami.
- **Úroveň informovanosti o bezpečnostní (mimořádné) události** – vyjadřuje množství, obsah, přesnost, pravdivost, aktuálnost, relevantnost a způsob získávání zpracovaných a využitých informací o vzniku a průběhu bezpečnostní (mimořádné) události. Úroveň informovanosti ovlivňují:
 - zabezpečení prvotní informace (informování) o vzniku bezpečnostní (mimořádné) události,
 - vyrozumění pracovníků managementu bezpečnostních složek a varování skupin osob (obyvatelstva) v daném prostoru události,
 - poskytování úplných informací pro řídicí stupně (bezpečnostního) managementu, pro odborníky z praxe a pro širokou veřejnost.
- **Intenzita bezpečnostní (mimořádné) události** – představuje komplex charakteristických vlastností vyjadřujících velikost, sílu, intenzitu, tlak, hustotu, početnost, nárůst destruktivních změn apod., které způsobily vznik bezpečnostní (mimořádné) události nebo jsou spojené s jejím průběhem (Kopencová, 2020, s. 2479).
- **Připravenost bezpečnostních složek reagovat na bezpečnostní (mimořádnou) událost** – komplexní schopnost odborných bezpečnostních složek včas a adekvátně reagovat na vznik bezpečnostní (mimořádné) události. Tento faktor může zásadním způsobem rozhodovat o tom, jak dále negativně se bude bezpečnostní (mimořádná) událost rozvíjet (Felcan, Kopencová a Rak, 2019, s. 43). Záleží na oblasti, ve které bezpečnostní událost vznikla, což determinuje konkrétní bezpečnostní složku, která bude mimořádnou událost řešit (složky Integrovaného záchranného systému, úvar rychlého nasazení, kriminální služba, celní správa, zpravodajské složky apod.).

IV. Děj (*Action*)

Děj je řada vzájemně propojených událostí v prostoru a čase (Procházková 2013, s. 46). Děje jsou výsledkem pozitivních i negativních událostí, které mohou mít vliv na celkovou bezpečnost a tedy i potenciál pro vznik újem a škod. Stejně jako události, i děje mohou být příznivé, nepříznivé nebo neutrální.

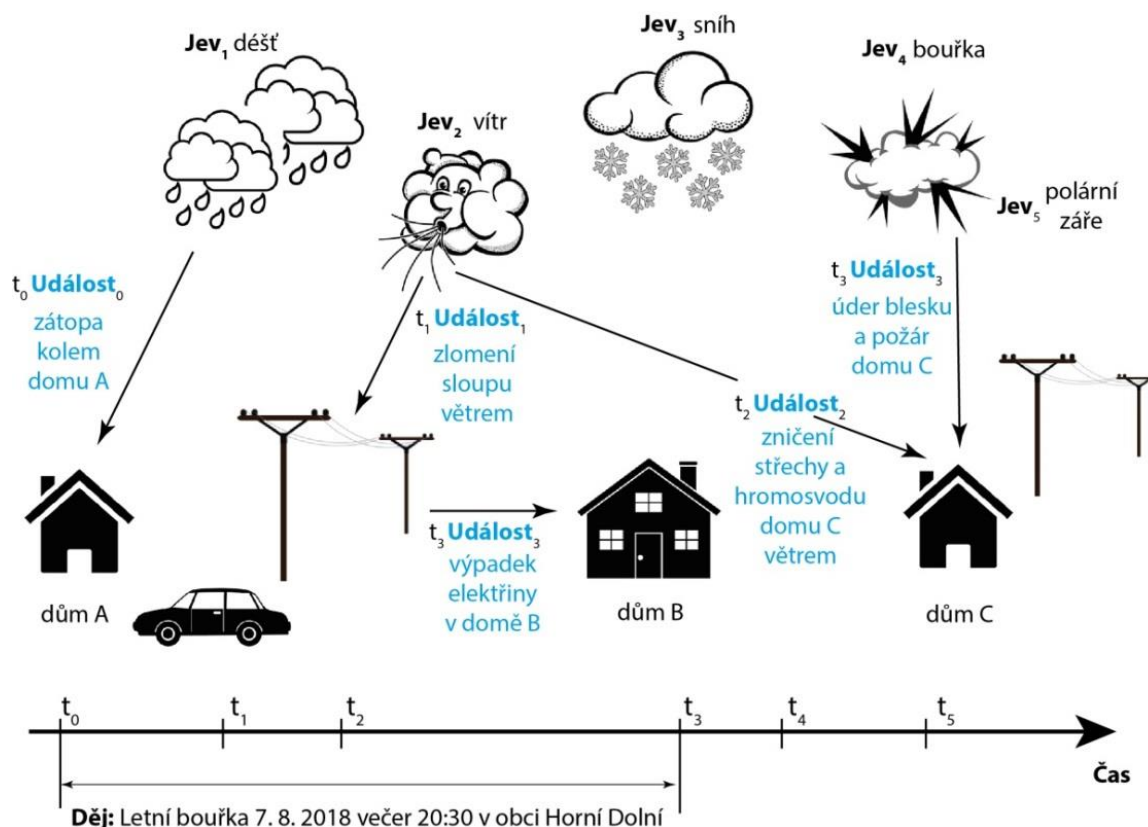
Příklad: Při fotbalovém zápase došlo k výtržnostem na stadionu. Fanoušci házeli petardy na hrací plochu stadionu. Po předčasném ukončení zápasu se nepokoje přenesly do ulic, kde fanoušci obou klubů rozbíjeli výlohy a zapalovali auta.

Synonymem slova děj je proces, protože v obou případech se jedná o posloupnost postupných, na sebe navazujících stavů, které se vyvíjí v čase v určitém prostoru.

Stav objektu/procesu (*State of object, process*)

Stav objektu/procesu je souhrn hodnot určitého počtu intenzivních (významných), sledovaných veličin (parametrů), které objekt či proces charakterizují. Podobně můžeme definovat systém, kde sledovaných objektů, procesů parametrů, vzájemných interakcí je mnohem více. Stav je též určitý proces (zastavený) v konkrétním čase, a sledovaný podle (významných) veličin. Je důležité, abychom znali v různých časech stavy objektů, které nám pak pomohou na základě analýzy významných objektových parametrů, hodnocení přijímat konkrétní rozhodnutí, opatření; tedy proaktivně řídit stav objektů (je-li to možné) nebo alespoň řídit negativní procesy, které vyvolávají tyto nežádoucí stavy; tedy řídit i bezpečnost objektu (procesu) a případně i jejich bezprostředního okolí.

Obrázek 5 Vztah jevu, události a děje. Ne všechny jevy se musí v daném čase projevit. Události se mohou řetězit (domino efekt). Ne všechny události musí mít dopady do bezpečnosti objektů, systému(ů). Děj trvá určitou dobu, časový interval

Zdroj: autor, vlastní

Tabulka 4 Příklady různých stavů objektů/procesů

Sledovaný objekt /proces	Název stavu („výsledek“)	Sledované stavové veličiny, charakteristiky
Člověk, jeho zdraví	Zdravotní stav („vážně nemocný“)	Teplota, tlak, EKG, EEG, puls, dýchání, složení krve, stav orgánů, ...
Nemovitost, prodej	Stav nemovitosti („zchátralá“)	Statika budovy, energetická náročnost budovy, kvalita rozvodu el. energie, plynu, vody, ...
Člověk, rodinné vazby	Rodinný stav („bez závazků“)	Svobodný, ženatý, rozvedený, vdovec.

Sledovaný objekt /proces	Název stavu („výsledek“)	Sledované stavové veličiny, charakteristiky
Vyšetřování tr. činu	Stav vyšetřování („podle plánu“)	Stádium vyšetřování, výsledky z ohledání místa trestného činu, existence verzí, podezřelé, zadržené osoby apod.
Projekt	Stav projektu („kritický, nutné krizové řízení“)	Časový harmonogram, stav zdrojů, neřešené problémy, motivace týmů apod.
Vozidlo, koupě	Stav vozidla („závadové, nekupovat“)	Technický stav vozidla (opotřebenění spojky, motoru, únik kapalin, ...), spotřeba, stáří, počet najetých kilometrů, předchozí vlastníci, odcizení, leasing, exekuční blokáce ...
Libovolný objekt, proces	Nouzový stav	Sledované veličiny jsou za hranicí doporučených, „provozních“ hodnot, ale nepřekročily ještě hranici, mez odolnosti objektu/procesu ve sledovaném parametru. Dochází k provozním omezením, výpadkům. Nouzový stav je řešen doporučenými postupy pro nouzový stav, vlastními zdroji provozovatele, zodpovědných subjektů.
Libovolný objekt, proces	Kritický stav	Sledované veličiny překročily mez, hranici odolnosti objektu/procesu ve sledovaném parametru. Dochází k celkovému selhání funkčnosti objektu/procesu, k jeho postupné, nevratné destrukci. Kritický stav je řešen jako krizový, s využitím všech dostupných prostředků.

Zdroj: autor, vlastní

Stav objektu či procesu je množina všech jeho vlastností a projevů, které lze na něm v daném čase rozpoznat. Veličiny, vyjadřující stav objektu či procesu se běžně v technických disciplínách označují jako **stavové veličiny**. Existují **stavové veličiny vlastností objektu či procesu**, a stavové veličiny projevů objektů či procesů, případně jiné stavové veličiny (Janíček 2007, s. 359). Pro objekty, subjekty či procesy je charakteristické, že u nich lze popsat různé stavové veličiny. Všechny stavové veličiny, které lze v určitém časoprostoru vymezit na daném objektu či procesu, vytvářejí množinu, kterou lze označit jako **úplnou množinu stavových veličin objektu nebo procesu**. Při řešení konkrétního problému na objektu vybírá řešitel z úplné množiny stavových veličin jen ty veličiny, které považuje pro řešení problému za podstatné (Janíček 2007 s. 359).

Jestliže je objekt, který se nachází ve **výchozím stavu**, vystaven ze svého okolí působení, vznikající na něm nebo v něm (nebo platí oboje) procesy, které způsobují, že **výchozí stav** se mění v konkrétním čase a na konkrétním místě na **stav aktuální** (ten, který nás zajímá v čase jeho posuzování). Tomuto stavu pak odpovídá určité **aktuální chování objektu** (Janíček 2007, s. 359).

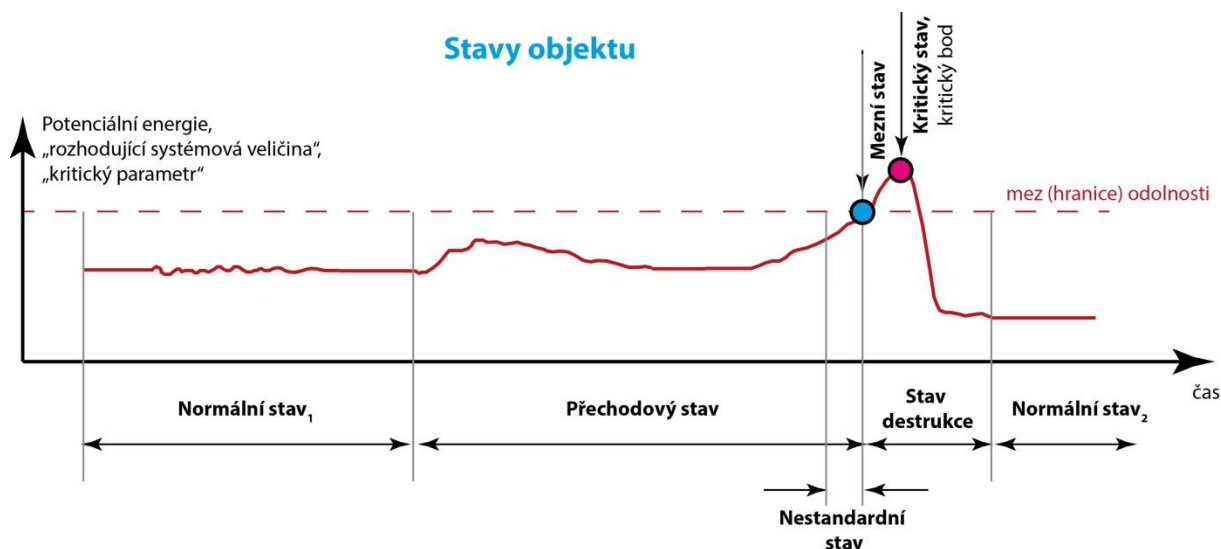
Janíček popisuje členění změn stavových veličin. Toto členění je obecné, neplatí jen v „technickém světě“, jako je inženýrství, mechanika a lze je užít i obecně. Tedy, rozlišujeme změny:

- **Změny kvantitativní** – ty představují změnu hodnot některého z podstatných parametrů souvisejících s objektem či procesem. Tyto změny mohou být charakterizovány různými požadavky technické praxe – funkční, spolehlivostní, ekonomické, provozní, požadavky na bezpečnost práce, obecnou bezpečnost, ohrožení společnosti atd.

- **Změny kvalitativní** – změny stavových veličin mají takový charakter, že nastává kvalitativní změna vlastností objektu nebo procesu, např. topografických, tvarových, fyzikálních, chemických, mechanických atd.

Změny stavových veličin v čase lze rozdělit na **změny spojitě** a **změny skokové**.

Obrázek 6 Zobrazení stavu objektu v závislosti na čase a rozhodující systémové veličiny. Tu můžeme formálně zaměnit v našich představách potenciální energií, entropií (mírou neuspořádanosti) nebo kritických parametrem. Tento pojem používáme zejména tehdy, má-li objekt více parametrů, které jej charakterizují, ovlivňují a jeden z nich dosahuje mezního stavu dříve než parametry ostatní

Zdroj: autor, vlastní

Společnou vlastností změn stavových veličin je, že u kvantitativních změn přecházejí hodnoty stavových veličin spojitě, u kvalitativních změn přecházejí z jedné kvality na jinou kvalitu. Lze tedy hovořit o přechodech z jednoho stavu do jiného stavu. Stavy objektu nebo procesů pak můžeme rozlišovat (Janíček 2007, s. 359; doplněno):

- **Standardní stav objektu či procesu** (běžný, normální stav) – hodnoty stavových veličin, které jsou z hlediska zájmu subjektu o objekt nebo proces podstatné, se nachází v „normálním intervalu“ hodnot, které na objektech či procesech zaručují „normální chování“. **Normální** je to, co je **přípustné**.
- **Přechodový stav objektu (procesu)** nastává tehdy, jestliže některý ze stavových parametrů objektu/procesu změni kvalitu nebo kvantitu, aniž by to muselo znamenat ztrátu funkčnosti objektu/procesu, resp. dosáhl předem stanovenou hodnotu související s předmětem zájmu subjektu o objekt/proces.
- **Nestandardní stav objektu/procesu** – hodnoty stavových veličin leží mimo interval „normálních hodnot“. Nestandardní stav objektu/procesu nemusí znamenat vyřazení objektu/procesu z funkce, ale může to funkci ovlivnit.
- **Mezní stav objektu/procesu** nastává, když objekt/proces ztratí schopnost nebo možnost plnit předepsanou funkci.
- **Stav destrukce (zničení) objektu/procesu** – nastává v okamžiku, kdy není možné již obnovit schopnost nebo možnost plnit předepsanou, původní funkci. Objekt nebo proces přecházejí do jiného normálního stavu. Není však ale ještě vyloučeno, že objekt/proces nemůže plnit zcela jinou funkci.

V souvislosti se stavy objektů, procesů či systémů často používáme termín „**kritický stav**“ či „**kritický bod**“, který můžeme definovat takto:

Kritický stav (kritický bod) je stav entity (objektu, procesu či systému), který se nachází na časové ose za mezním stavem dané entity a při kterém kulminují rozhodující systémové veličiny (kritické parametry), mající podstatný negativní vliv na funkčnost dané entity. Po dosažení kritického stavu (kritického bodu) dochází k maximální ztrátě funkčnosti entity, hodnoty rozhodujících systémových veličin (prudce) klesají.

Rozdíl mezi pojmy stav a situace

Základní rozdíl mezi „stavem“ a „situací“ spočívá v tom, že „stav“ objektu či procesu se obvykle hodnotí k určitému času a místo objektu/procesu v prostoru není v tomto okamžiku rozhodující (vozidlo, budova, člověk apod. jsou v „desolátním“ stavu) a pro naše rozhodování, řízení daného stavu není rozhodující, kde se nacházejí (objekty, procesy, ať už jsou kdekoliv, jsou v „desolátním stavu“ tak či tak). Pokud mezi parametry, pomocí kterých hodnotíme stavy objektů nebo procesů, zavedeme parametr místa (určité souřadnice), dostaneme se do definice „situace“. Pokud hodnotíme „situaci“, kromě parametru „času“ hovoříme zároveň i o „místě“ (lokalizaci, teritoriu) objektu, procesu. Hovořit obecně o bezpečnostní situaci, aniž bychom upřesnili kromě času i její místo (lokalizaci), nemá smysl – bezpečnostní situace v Praze, Berlíně, ČR či Londýně budou ve stejný okamžik zcela rozdílné, takže pouhý pojem „obecné bezpečnostní situace“ je nic neříkající, protože není teritoriálně vymezen.

Hodnocení „stavu“ realizujeme obvykle k jednodušším, jednotlivým objektům. Hodnocení „situace“ je více komplexní, globálnější, obecnější pojem, týkající se více objektů, systémů apod., přičemž každý objekt, systém hodnotíme podle jiné množiny významných parametrů. Všechny objekty při hodnocení situace spojují ale vždy dva významové parametry, které jsou stejné: čas a místo³ objektů.

Pokud se člověka zeptáme jaký je jeho stav, v první chvíli nepochopí naši otázku a bude chtít další upřesnění. Bude stručně odpovídat na stav rodinný (svobodný, ženatý, rozvedený, ...), zdravotní stav, finanční atd. Budeme-li hovořit o jeho životní situaci, jeho odpovědi budou mnohem složitější, komplexnější, protože bude hodnotit různé pro něho důležité stavy.

Specifický stav – tíseň (*Specific state - distress*)

Tíseň, v právním pojetí, je **přechodný stav s omezenými možnostmi rozhodování, který je obvykle vyvolán nepříznivými okolnostmi** (Hendrych 2009, s. 1 209). Tíseň může být finanční, osobní, rodinná, sociální, zdravotní, bezpečnostní. Vyznačuje se stavem, do kterého se člověk dostane a nemůže z něj vystoupit bez cizí pomoci. Záleží na okolnostech vzniku tísně.

V občanském právu je tíseň jednou z okolností, která vylučuje svobodu vůle a proto má podobu neúměrného krácení vůči osobě v tísní. Nový občanský zákoník označuje toto jednání za nepoměrné obohacování. To znamená, že smlouva je neplatná, uzavírá-li se s někým, kdo je viditelně v tísní, nezkušený nebo v rozumové slabosti. Smlouva, která byla uzavřena za těchto podmínek, není platná. Ten, kdo zneužívá tísně druhé osoby nebo skupiny lidí k vlastnímu zisku porušuje tímto jednáním zákon. V trestním právu se tíseň projevuje v trestných činech jako jsou lichva (§ 218), zneužití pravomoci úřední osoby (§ 329), útisk (§ 177), obchodování s lidmi (§ 168), neoprávněné odebírání lidských tkání a orgánů (§ 164) a trestné činy proti těhotenství ženy (§ 159, § 162).

³ Místo je relativně shodné u všech objektů.

Specifický stav – nouze (*Specific state - emergency*)

Nouze bývá v právním smyslu **považována za bezvýhodnou situaci**. Synonymy nouze jsou chudoba, nedostatek, bída, nuzota.

Česká legislativa pracuje s těmito pojmy nouze:

- **Hmotná nouze** - je stav, kdy člověk, občan nemá dostatečné příjmy, aby si vlastním přičiněním zabezpečil základní životní podmínky. Občan, který nemůže vlastním přičiněním nebo za pomoci své rodiny tyto podmínky splnit (typicky v důsledku nízkého příjmu) a nedisponuje ani majetkem, jehož prodejem, pronájemem či jiným využitím by mohl získat prostředky k zajištění svých potřeb, má zpravidla v rozvinutých a civilizovaných zemích nárok na pomoc od státu. Společensky uznanou hranicí příjmu občana, pod níž nastává stav hmotné nouze, je tzv. životní minimum, které je stanoveno právní normou. Charakteristickou formou takové sociální pomoci jsou peněžité a věcné dávky⁴.
- **Sociální nouze** - je stav, kdy člověk není schopen zabezpečit své sociální potřeby. Důvodem k tomuto může být nezletilost, zdravotní stav, absence sociálního zázemí (tzn. osamělost starých či handicapovaných lidí). Dalším důvodem je ohrožení vlastních zájmů jinou osobou, jako poslední je připouštěn i jiný závažný důvod, pro nějž jednotlivec není schopen zabezpečovat své základní životní a sociální potřeby. Nejčastěji je to myšleno ve smyslu zabezpečení péče o svou osobu, výživu a domácnost a o svá práva a oprávněné zájmy.
- **Legislativní nouze** - je institut umožňující zrychlené projednávání zákonů, pokud je to odůvodněno zcela mimořádnými okolnostmi (Vlach, 2020, 223).
- **Krajní nouze** - je v právu takový stav, který představuje přímé ohrožení zákonem chráněného zájmu. Odvracení krajní nouze „činem jinak trestným“ pak trestným činem ani přestupkem není, přestože toto jednání jejich zákonné znaky jinak naplňuje. Jde tedy o okolnost vylučující protiprávnost takového činu. V civilním právu jednání v krajní nouzi vylučuje odpovědnost za způsobenou újmu (podmínkou je, že osoba jednající v krajní nouzi sama nevyvolala nebezpečí, které svým jednáním odvrací). Dalšími zákonnými podmínkami je nemožnost odvrátit nebezpečí jinak a přiměřenost použitých prostředků, tzn. následek, který byl odvrácením krajní nouze způsoben, nesmí být stejně závažný nebo ještě závažnější než nebezpečí, které původně hrozilo (Vlach, 2020, 215). Dané nebezpečí musí hrozit bezprostředně (Trestní zákoník č. 40/2009 Sb.).

V. Závěr

V příspěvku byly rozebrány entity, jako jsou jevy, děje, události, situace a další. Pro tyto entity je charakteristické, že jsou spojeny s proměnou – s časem. Pokud dokážeme správně pochopit všechny potenciální jevy kolem nás, které se za určitých okolností mohou naplnit – tedy stát se událostí (s negativním, neutrálním nebo pozitivním dopadem) a dokážeme správně tyto jevy a hrozby (události s potenciálním negativním dopadem) popsat, dále pak charakterizovat potenciální četnost výskytu a potenciální, negativní dopady (škody a újmy), pak dokážeme efektivně, proaktivně řídit rizika a tím realizovat neustále probíhající proces bezpečnosti, tedy zajistit žádoucí stav bezpečí pro daný subjekt.

Literatura

Augustin, P. a Odler, R. (2013) The mission of the police in a democratic state in the context of globalization. In: *Securitologia: czasopismo naukowe, półrocznik*. Vol. 18, Nr. 2, pp. 55-64.

Buzalka, J. a V. Blažek (2011). Metodologie a metodika vypracování analýzy vnitřního ohrožení bezpečnosti SR, a z něj vyplývajících ohrožení a rizik, *Zborník metodológia a*

⁴ Zákon č. 111/2006 Sb.

metodika analýzy zdrojov ohrozenia vnútornej bezpečnosti SR, Katedra krízového manažementu vo verejnej správe, Akadémia Policajného zboru v Bratislave, str. 16-39, Slovensko.

Felcan, M., Kopencova, D. a R. Rak (2019). Objects and systems - Basic analytical security features. *Proceedings of the 14th International Symposium of 14 March, 2019 in international Security expo Bratislava*, Academy of Police Force in Bratislava, Bratislava, pp. 212, pp. 41–55.

Hajdukova, T. (2018). Research Methodology, In: *Application of Scientific Methods to Cases from Police Practice*. pp. 8–35.

Hendrych, D. (2019). *Právník slovník*. 3. vyd. Praha: Beck, 2009. 1 459 s.

Janiček, P. (2007). *Systémové pojetí vybraných oborů pro techniky*. Hledání souvislostí. Díl 1., 682 s., Brno, VUT.

Kopencova, D. (2020). Secondary education with security focus. *INTED 2020 Proceedings*, pp. 2477-2481. 14th International Technology, Education and Technology and Development Conference. 2nd-4th March, 2020, Valencia, Spain.

Koraus, A, Dobrovic, J., Polak, J. and S. Backa (2019). Security aspects: protection of people in connection with the use of personal identification numbers, *Journal of Security and Sustainability Issues* 8(3): pp. 319-330

Mamojka, M. and J. Müllerova (2015). New methodology for crisis management RM/RA CRAMM and its legal frame, Production Management and Engineering Sciences - *Scientific Publication of the International Conference on Engineering Science and Production Management*, ESPM 2015.

Novotný, K. (2000). *Slovník vybraných pojmů vztahujících se k hodnocení rizik podle § 132a odst. 3 zákoníku práce*. Rožnov pod Radhoštěm: Rožnovský vzdělávací servis, 104 s.

Odlerova, M. (2017), Information technology and operative-search activity. In: *Act on police corps: Application on practice*. Pilsen: Ales Cenek, s.r.o., pp. 196-217.

Pastuchová, N. a Neumannová, A. (2017). *Vybrané kapitoly psychosociální péče pro záchranáře*, Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 108 s.

Procházková, D. (2013). *Krizové řízení pro technické obory*, ČVUT, Ústav bezpečnostních technologií a inženýrství, Praha, 302 s.

Procházková, D. (2010). *Bezpečnost, krizové řízení a udržitelný rozvoj*, Univerzita Jana Amose Komenského, Praha, 248 s.

Rak, R., Kopencova, D. (2020). Actual Issues of Modern Digital Vehicle Forensic. *Internet of Things and Cloud Computing*. Vol. 8, No. 1, pp. 12-16.

Šimák, L. (2015). *Krizový manažment vo verejnej správe*, Žilinská univerzita v Žiline, Fakulta bezpečnostního inženýrstva, 259 s.

Tichý, M. (2006). *Ovládání rizika, analýza a management*, C. H. Beck v Praze, 396 s.

Vlach, F. (2020). Akademie Vězeňské služby ČR jako učící se organizace. In Jůzl, M. a kol. *Současné vzdělávací trendy v českém vězeňství*, s. 203–228. Praha: UJAK Praha.